

NUTID

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA FRÅGOR OCH HEMMETS INTRESSEN

April

Redaktion:

ANNIE FURUHJELM FANNY HULT

1904

Från de missnöjdas läger.

Det, som ger lifvet dess värde, har en gång associerat sig med den lifsåskådning vi fått, och det förefaller oss, som denna förknippelse vore mer än en association, nämligen ett betingsförhållande — hvad den icke alltid är.

Kulturutvecklingen betecknas af en serie upplösningar af dessa associationer. Först anses att om det eller det utanvärdet faller, så faller därmed det hela; utanvärdet blir nedrifvet, men bakom detta har man funnit en ny position att föra försvaret ifrån och så vidare.

Ur Studier och Meditationer
af Hans Larsson.

Då frågor, som direkt hänföra sig till den s. k. kvinnosaken, ytterst sällan dryftas i våra tidskrifter, förtjänar professor W. Chydenius' i många afseenden märkliga uttalande »*Kvinnornas missnöje*» i jan.-häftet af Finsk tidskrift att uppmärksammas, så mycket mer som de synpunkter förf. framför till stor del torde kunna anses sammanfalla med de åsikter »förståndigt» folk hyser om den gifta kvinnans rättsliga ställning i vårt land, och af denna anledning bör en närmare redogörelse för denna artikels innebörd icke sakna sitt intresse för denna tidskrifts läsarkrets.

»Missnöjet med den gifta kvinnans ställning beror säkerligen icke däraf, att vår äktenskapsrätt verkligen vore, eller ens af dem som känna den ansåges otillfredsställande. Däremot förklaras detta missnöje af brist på lagkunskap äfvensom i någon mån af en under senare tider skönjbar, oriktig värdesättning af hustruns verksamhet uti samhället: endast sådant arbete, som plägar förrättas af män, har ansetts betydelsefullt och hedrande», säger förf., och på ett annat ställe: »Väl må det sägas, att ingen del af den svenska lag, som vi haft lyckan ärfva, bör af oss omfattas med större vördnad än äktenskapsrätten, hvars grundsatser visat sig lifskraftiga äfven vid omarbetning under senare tid.»

Att målsmanskapet i prof. Chydenius skall finna en varm försvarare är således tämligen gifvet — ja bibehållandet af målsmanskapet och egendomsgemenskapen utgöra enligt förf:s åsikt ett lifsvillkor för den äktenskapliga institutionens fortbestånd, såsom varande »ett uttryck för den på hela det ekonomiska området gällande arbetsfördelningen: där ett gemensamt arbete skall göras af två, så är det ändamålsenligast att hvardera får den del för hvilken han är bäst fallen.» — »Men förutsättningen för denna anordning är att makarna verkligen lefva ett gemensamt lif med varaktiga samfällda intressen. I det gamla Rom upphörde sådana äktenskap ganska tidigt, och i deras ställe inträdde andra lösare förbindelser, som icke förenade makarna i ekonomiskt afseende», hvilket enligt förf. »mer än något annat fördärfvade det romerska samhället och småningom beredde det för undergång.»

Såsom ett slags vederlag för mannens målsmansrätt »hvilken så långt den räcker», det medgifver förf., »utesluter hustruns rättsliga handlingsförmåga», kan man betrakta den åt hustrun gifna inre förvaltningen. — »Hon har af ålder gifts till makt öfver nycklar och lås, till heder och husfrudöme», och redan detta urgamla uttryck husfrudöme finner förf. vittna »om en rättslig ställning, som är helt annan än en träls eller ett omyndigt barns.»

Då i de flesta fall kvinnorna hos oss icke äga någon förmögenhet, utan makarnas egendom består af hvad mannen förvärfvat, är det enligt prof. Chydenius fullkomligt riktigt att mannen »i rättsligt afseende förfogar däröfver». — »Vill kvinnan icke insätta sin förmögenhet uti boet, så kan den genom äktenskapsförord förbehållas henne till enskild ego», hvadan sålunda »den i livvets värf pröfvade kvinnans intressen fullkomligt tillgodoses.» Genom rätten till boskillnad i de fall, då ekonomiskt obestånd vållats af mannen, kan hustrun göra sig oberoende af mannens hushållning och sålunda äfven i de fall, då ruin hotar, lagenligt få egendomsgemenskapen upphäfd, hvarigenom hon blifver lika *själfständig* som änka. Lagen har sålunda sört för att såvidt det står i mänsklig förmåga skydda hustruns rätt; felet ligger enligt förf. alltså icke hos vår lagstiftning, utan i kvinnans oförmåga att begagna sig af de rättigheter lagen tillerkänner henne.

* * *

Det kan väl synas mången mer än djärft att inlåta sig på en kritik af de synpunkter, som från ett så kompetent och lagkunnigt håll som prof. Chydenius' gjorts gällande i en fråga af den betydelse som vår äktenskapsrätt, och dock vederstå vi försöket i den tron, att det alltid kan medföra sin nytta, om detta spörsmål skärskådas äfven af dem, hvilka så att säga se förhållandet mera friskt och omedelbart och utan denna slags fetish-artade dyrkan för den historiska kontinuiteten, hvilken ej så sällan följer lärdomen åt, likasom skuggan följer ljuset.

Tyngdpunkten af förf:s bevisföring om den i allo värddiga ställning lagen enligt hans mening tillerkänner den gifta kvinnan, finner han i innebörden af uttrycket husfrudöme, som han anser utgöra beviset för en rättslig ställning. Huru härmed förhåller sig, därom må de lagkunnige strida, men ett torde vara säkert, att husfrudömet på intet vis är liktydigt med en åt hustrun medgifven rätt att själfständigt sköta

den inre ekonomin, ty då skulle mannen icke äga rätt att af illvilja eller brutalitet fräntaga hustrun »makten öfver nycklar och lås», om ock med den inskränkningen, att hvad hustrun i hushållet vidtagit ej af mannen får upprifvas samt att mannen är tvungen betala det hustrun för *hushållet* tagit på kredit.

I Tyskland där lagstiftningen beträffande »nyckelväldet» synes intaga samma ståndpunkt, som hos oss, kan mannen inskränka, ja helt och hållet upphäfva sin hustrus nyckelväld, ¹ men står hustrun den utvägen öppen att i händelse mannen missbrukat denna sin rätt, genom att vända sig till förmyndarstyrelsen få den gjorda inskränkningen upphäfd. Såvidt vi erfarit torde denna rättighet ej medgifvas den gifta kvinnan hos oss, och då förefaller det tämligen oegentligt att tala om en rättslig ställning, då det sist och slutligen blir beroende af mannens godtycke huru han vill förfara, om ock seden — det medges villigt — i detta afseende nästan fått lagens hälgd, och seden är ju den, att hustrun sköter den inre ekonomin, *som om den vore hennes lagliga rättighet*.

Såsom belysande exempel för målsmanskapets innebörd må här framhållas § 8 i I Kap. af Handelsbalken där det heter: Ingen må något köpa af annan mans hustru barn eller tjänstehjon utan the hafva lof att sälja eller til köpslagan satta äro. Gör thet någon och äkåres therom, vare thet ogildt.

Såsom en annan af konsekvenserna af mannens målsmanskap vilja vi jämväl framhålla, det mannen äger rätt att från bank, utan sin hustrus samtycke och utan hennes fullmakt, i sitt namn lyfta af hustru före äktenskapet deponerade medel.

Såsom tidigare nämnts ser prof. Chydenius i målsmanskapet ett uttryck för den på det ekonomiska området gällande arbetsfördelningen. Alltså något rent yttre, som icke — så tycker man — borde invärka på äktenskapets etiska innebörd, och dock synes förf. tillmäta målsmanskapet en grundläggande betydelse för äktenskapet som institution. Är detta

¹ Se *Bebel*: *Kvinnan* s. 174.

icke att göra detta samma målsmanskap en allt för stor ära? För att blott taga ett exempel blef kvinnan genom lagarna af 1870 och 1882 i England icke blott ensam ägare af den förmögenhet, hon medför i äktenskapet, utan har hon äfven äganderätt öfver allt det, som hon förvärfvar eller får genom arf eller som gåfva.¹ Har den äktenskapliga institutionen lidit den minsta rubbning häraf? Näppeligen.

På intet område ha omhvälfningarna varit större än på det ekonomiska. Ännu för en 60, 70 år sedan voro kvinnorna uteslutande hänvisade till värksamhet inom hemmet, och då kunde husfrudömet utgöra ett verkligt rike, där hustrun, husets döttrar och en hel stab af kvinnliga tjänarinnor funno sysselsättning. Men detta rike har just på grund af omhvälfningarna i de ekonomiska produktionsmetoderna krympt ihop till en provins. Och mången hustru ur de bildade klasserna har tvungits att träda utom hemmets rämärken för att med sitt arbete bidra till familjens underhåll.

Den modärna kvinnans hela daning och utbildning ha vidgat hennes intressesfär och äger hon numera helt andra betingelser att såsom mannens jämlike själfständigt stå vid hans sida.

Det kan därför ej undgå att väcka förvåning, att prof. Chydenius visar en så ringa förståelse för en social rörelse af den bärvidd, som kampen för kvinnans rättsliga likställighet innebär. Han afspisar yttringarna af kvinnornas kritik af det bestående med den förmodan, att »romanläsande fruars af den s. k. öfverklassen» missnöje förorsakas af att de arbeta alltför litet.

Männτρο det varit romanläsande fruar, som stiftat föreningarna för gift kvinnas äganderätt och som med outtröttlig energi under årtal arbetat för uppnåendet af det uppställda målet?

Om, såsom förf. synes antaga, en oriktig värdesättning af hustruns värksamhet inom hemmet i våra dagar gör sig gällande, torde man kanske få tillskrifva det det omyndighetstill-

¹ Se *Bebel*: *Kvinnan* s. 175.

stånd, i hvilket den gifta kvinnan ännu befinner sig och som illa harmonierar med den frihet, till hvilken den unga flickan hos oss uppfostras. Ty hvad man än må säga till försvar för målsmanskapet, så blir kvinnan genom giftermål omyndig. Hon går förlustig det ringa mått af politiska rättigheter hon som ogift besitter, och t. o. m. på det område som för kvinnan ansetts såsom det centrala: moderskapets, om hvars höga värdighet och betydelse det så mycket talats och skrifvits, också där har makten och myndigheten öfver barnen blifvit lagd i faderns hand. På det ekonomiska området är hon som gift ofri. Härtill invändes det, att hustrun genom att ingå äktenskapsförord kan förbehålla sig rätt att själf råda öfver sin egendom. Men härtill svara vi, att med den uppfattning som vi uttalat beträffande målsmanskapet torde utan vidare framgå, att äktenskapsförordsinstitutet hvarken kan vinna vårt gillande eller vår beundran, enär enligt vår mening den rätt förordet medgifver utan förbehåll skall tillfalla kvinnan.

Det är mannens plikt att underhålla hustrun och barnen som sig själf, säger förf., och kan mannen endast i det fall, att han icke bor samman med hustrun, af domstol skyldigkännas att till henne utgifva penningeunderhåll. Det vore, menar han, under en hustrus värdighet att vid domstol utsöka tjänarinne-lön. Att såsom på en del håll yrkats mannen skulle skyldigkännas att af sina inkomster afstå en viss procent åt hustrun kan ej vinna prof. Chydenius gillande. Så resonerar man i teorin, men männatro förhållandena i verkligheten alltid äro sådana att de berättiga denna uppfattning? Det synes oss som prof. Chydenius närmast utgår från den förutsättningen, att lagstiftaren skall som norm för sig uppställa förhållandena i ett lyckligt äktenskap, och icke tillräckligt beaktat de inom de fattiga klasserna rådande svåra missförhållanden på grund af att hustrun saknar laglig rätt till en viss bestämd procent af mannens arbetsförtjänst. Förf. medger visserligen, att det bland de fattiga klasserna i vårt land råder mycket elände och olycka, som har sin grund i drycken-

skap och därmed följande fattigdom, men orätt vore att göra äktenskapsrätten ansvarig härför. Då frågar man sig ovillkorligt: är det icke en inkonsekvens att å ena sidan orda om mannens skyldighet att underhålla familjen, men å andra sidan som något för hustrun nedsättande beteckna en lagbestämmelse som skulle fastställa, att därest det blifvit lagligen utredt, att mannen på grund af dryckenskap eller annars försummar sina skyldigheter som familjeförsörjare, en viss procent af hans arbetsförtjänst af arbetsgifvaren finge innehållas för hustruns räkning? En reform i antydd riktning skulle utan tvifvel hälsas med glädje af tusen sinom tusen fattiga hustrur, hvilka nu få finna sig i att mannen genom dryckenskap förstör hvarje smula han förtjänar, lämnande åt hustrun att med sitt arbete försörja barnen och ej så sällan också mannen. Att ofvannämnda förslag icke enbart mottagits med indignation af gifta kvinnor ur de bildade klasserna, torde prof. Chydenius fått bevis på i de genmälen på hans artikel, som varit synliga i dagspressen. I sammanhang härmed kunna vi ej underlåta att jämväl bemöta den af förf. uttalade åsikten, att »missnöjet» icke har några förespråkarinnor bl. de gifta, »därom skrifva och tala mest de ogifta.» — Att detta argument anses dräpande och sällan undgår att göra en viss värkan, veta vi mer än väl, men hvarför skall man åt kvinnan neka en rättighet, som ingen skulle vägra mannen, att rent principiellt uttala sig om spörsmål om hvilket han icke äger personlig erfarenhet? För att nu taga ett nära till hands liggende exempel, så torde ingen människa fränkänna en man kompetens att uttala sig om gällande äktenskapsrätt främst ur synpunkten huru den berör kvinnan, lika litet som någon, för att tillmäta ett sådant uttalande betydelse, skulle uppställa den fordran att mannen ifråga vore gift.

Att hustruns ekonomiska beroende af mannen är en af de sjukaste punkterna, den som vållar det mesta lidandet, torde hvar och en, som med oförvillad blick ser på lifvets faktiska förhållanden, vilja medgifva. Ty i många hem existerar ännu den praxis, att mannen trakasserar hustrun för

hvarje penni, som han liksom af gunst och nåd ger henne för bestridandet af kostnaderna för det gemensamma hushållet. Detta hustruns beroende af mannens godtycke har, utom den bitterhet det alstrat, det missmod det väckt, ej så sällan haft till följd att gifta kvinnor, exempelvis de som tillhöra den obetsuttna allmogen, i smyg afyttrat af husets förråder för att komma i besittning af en slant för tillfredsställandet af egna behof.

Som bekant var det först så sent som genom 1889 års lag om makars egendoms- och gäldsförhållanden den gifta kvinnan tillerkändes laglig rätt att förfoga öfver sin arbetsförtjänst, ty ända härintills hade mannen t. o. m. i de fall, då han lefde skild från hustrun, rätt att om han så ville uttaga och efter godtycke använda hennes arbetsförtjänst, och helt säkert saknades det ej häller då röster, som i en dylik hustruns emancipation sågo en fara för familjelivets bestånd.

Att målsmenskap utgör en kvarleva af det åskådningsätt, som i kvinnan såg den evigt omyndiga och oansvariga, synes oss obestridligt. Men härvid kan utvecklingen icke stanna, därpå tyda alla tecken. Aldrig har väl äktenskapet som institution blifvit utsatt för en skarpare kritik än i våra dagar, ty en ny tid fordrar nya former på alla lifvets områden, och då mer än någonsin på det äktenskapliga, där mannen från att ha innehaft nästan oinskränkt själfhärskarmakt småningom sett sin myndighet allt mera kringskuren till förmån för kvinnan, hvars kraf på ernäendet af full likställighet och fulla medborgerliga rättigheter, det våga vi tro, blott utgör en tidsfråga.

* * *

I sammanhang med utredningen af den gifta kvinnans rättsliga ställning berör prof. Chydenius i sin uppsats äfven andra mera på sidan af det egentliga spörsmålet liggande frågor, men hvilka genom att ha varit föremål för offentligt meningsutbyte i hög grad lagt beslag på den allmänna uppmärksamheten.

Till dessa hör den hos oss aktuell blifna frågan om s. k. ofullkomnade äktenskap, ingångna inför domstol. Förf. beklagar att afsaknaden af borgerlig vigsel bragt det därhän, »att fästehjon inför rätta skola antingen fara med lögn, eller erkänna sådant, som ogillas af både lag och sed.» Och häruti instämma vi till fullo. Men finns det i själfva värdet någon annan väg att framtvinga införandet af borgerlig vigsel, än genom lagöfverträdelse? Erfarenheten från andra länder, enkannerligen Sverige¹, synes bevisa, att detta tillvägagående varit det enda sättet att tvinga en lagstiftande församling att lyssna till samvetsömheten, då den tagit sig uttryck i handling. Ty för den lögnen att i ett af lifvets viktigaste ögonblick hyckla en tro, man icke omfattar, för detta — emedan det dagligen upprepas inför våra ögon — har vår känsla förslöats så pass, att vi i denna underkastelse enbart se ett erkännande af lagliga formers hälgd. Men vår indignation känner däremot inga gränser, så snart någon visat mod att genom ingående af äktenskap inför domstol välja den lögnen, som för parterna ter sig som den mindre och som befriar dem från att svära den äktenskapliga trohetseden, under iakttagande af religiösa ceremonier, som för dem måhända te sig som ett narrspel.

Med enbart teoretiska utläggningar om nödvändigheten af borgerlig vigsel skulle alla yrkanden i ofvanantydnda riktning ohjälpligt afspisas med svaret att ett sådant behof hos oss icke försports.

* * *

¹ *I vår tids lifsfrågor N:o XXXI.* Om civiläktenskapets framträdande i svensk och utländsk rätt af Elsa Eschelsson. S. 17. »Men missförhållandena i landet stodo kvar. Baptisternas antal ökades och därmed antalet af de af dem ingångna olagliga förbindelserna. Petitioner om det s. k. konfirmations-tvångets afskaffande inlämnades till regeringen. Slutligen blef man rädd.» S. 18. »De talrikt förekommande olagliga förbindelserna undergräfvade äktenskapets hälgd vida mera, än något civiläktenskap kunde göra, och det vore icke staten värdigt att drifva människor till ingåendet af dylika förbindelser, eller till tillgripande af formerna för s. k. ofullkomnade äktenskap. Refrängen på anförandena var nämligen: något *måste* göras. Och lagen antogs.»

I sin helhet utgör prof. Chydenius artikel, så synes det oss, en vältalig vädjan till den af kvinnans instinkter, som af ålder ansetts som hennes starkaste, och som än tillräknats henne som den största förtjänst, än som det största fel: den konservativa instinkten, den som ledt så många kvinnor att i seden se moralens högsta bud.

Och härtill kunna vi blott svara: att de kvinnor som i gryningen af det tjugonde seklet träda ut i lifvet, förutom starkare själfkänsla och en mera utpräglad ansvars-känsla, ock hysa en högre syn om lifsgemenskapens innebörd, än den som är fotad på den ena makens underkastelse och omyndighet. För dessa ter sig upphäfvandet af målsmanskapet som ett oafvisligt kraf — den sista länken i den utvecklingens kedja, som småningom utvidgat gränserna för kvinnans själfbestämmelserätt och utgjort ett erkännande af att det i äktenskapet finnes rum för mer än en personlighet. Ty vi hålla före, att Ellen Key i Lifslinjer har rätt då hon säger, att på grund af kvinnornas själfvärksamhet och själfbestämning utanför äktenskapet, måste äktenskapsrätten åt den gifta kvinnan bevara den ogifta kvinnans handlingsfrihet genom att tillerkänna hustrun full myndighet öfver person och egendom. Dessa reformyrkanden äro sålunda af utvecklingen betingade konsekvenser, baserade som de äro på erkännandet af de förändringar i kvinnans rättsliga och ekonomiska ställning, som de senaste årtiondena framkallat, och som sådana värda att tagas på allvar. Redan den samstämmighet, som på detta område är skönjbar bland alla dem, som i olika länder upptagit kampen för den gifta kvinnans rättsliga likställighet med mannen, borde utgöra en borgen för att vi här ha att göra med någonting annat än ett hugskott eller en yttring af ett oreflekteradt missnöje, framkalladt af sysslolöshet.

Om prof. Chydenius hade gjort sig mödan att gräfvat litet djupare in i missnöjets schakter, mändro han då ej funnit, att missnöjet torde finna sin förklaring uti att medan man med ena handen skänkte frihet åt den ogifta kvinnan, man med den andra handen dämmer upp friheten's ström så snart

den hotar tränga in i familjelifvets hälgade område, där man åt mannen gifvit lagparagrafer till stöd för hans supremati, men åt hustrun de trossatser seden formulerat. Åt kvinnan de vackra orden »l'avenir d'une nation est dans la mère», och åt mannen myndigheten öfver barnen.

Annie Furuhjelm.
